

OPMANDSKENDELSE

i

Faglig voldgift

(FV 2015.0095)

Lærernes Centralorganisation

(advokat Peter Breum)

mod

Moderniseringsstyrelsen

(Kammeradvokaten ved advokat Niels Banke)

Afsagt den 4. november 2015

1. Parternes uoverensstemmelse

Der er mellem parterne tvist om fortolkningen af § 7, stk. 4, i Aftale om arbejdstid for tjenestemænd i staten vedrørende spørgsmålet om, hvorvidt rådighedstjeneste for lærere i forbindelse med lejrskoleophold i det hele skal anses som rådighedstjeneste på arbejdsstedet eller helt eller delvis som rådighedstjeneste i hjemmet.

2. Sagens indbringelse for og behandling ved faglig voldgift

Klager har afgivet klageskrift af 12. januar 2015 med bilagene 1-8. Indklagede afgav den 22. juni 2015 svarskrift vedlagt bilagene A-B. Klager afgav replik af 19. august 2015, og indklagede afgav duplik den 4. september 2015.

Sagen blev mundtligt forhandlet den 8. september 2015 for en faglig voldgiftsret med følgende partsudpegede medlemmer:

Udpeget af klager: konsulent Camilla Vendelbo Hagensen og forhandlingschef Sofie Nilsson.

Udpeget af de indklagede: konstitueret kontorchef Tina Felding Jessing og fuldmægtig David Sembach Nielsen.

Som opmand er udpeget undertegnede højesteretsdommer Jytte Scharling.

Der blev under den mundtlige forhandling afgivet forklaring af konsulent i Lærernes Centralorganisation Margith Nielsen og chefkonsulent Eva Hoff Sonne.

Sagen blev fra klagers side procederet af advokat Peter Breum og fra indklagedes side af advokat Niels Banke.

Da der efter forhandling og votering ikke blandt de af parterne valgte medlemmer af voldgiftsretten kunne opnås enighed om eller flertal for en afgørelse, træffes afgørelsen af opmanden.

De partsudpegede medlemmer erklærede sig indforstået med, at kendelse afsiges uden fuldstændig sagsfremstilling.

3. Påstande

Klager, Lærernes Centralorganisation, har nedlagt påstand om, at Moderniseringsstyrelsen skal anerkende, at rådighedstjeneste/kostskoletilsyn i forbindelse med lejrskole skal afregnes med 3/4 time pr. time rådighedsforpligtelsen/kostskoletilsynet består.

Indklagede, Moderniseringsstyrelsen, har påstået frifindelse.

4. Sagsfremstilling, overenskomstgrundlag m.v.

Ved lov nr. 409 af 26. april 2013 om forlængelse og fornyelse af kollektive overenskomster og aftaler for visse grupper af ansatte på det offentlige område (herefter lov nr. 409) blev bl.a. protokollat af 30. juni 2008 mellem Finansministeriet og Lærernes Centralorganisation om arbejdstid mv. for lærere og børnehaveklasseledere ved efterskoler samt husholdnings- og håndarbejdsskoler forlænget til den 31. marts 2015 med de ændringer og vilkår, der fremgår af loven.

Det fremgår herefter af protokollatets § 13, at de ansatte (med nogle modifikationer vedrørende normperioder) følger den til enhver tid gældende Aftale om arbejdstid for tjenestemænd i staten. Dette gælder bl.a. bestemmelserne om rådighedstjeneste.

Reglerne om opgørelse af arbejdstiden, herunder bestemmelserne om rådighedstjeneste, fremgår af § 7 i Aftale om arbejdstid for tjenestemænd i staten. Det hedder heri bl.a.:

”Arbejdstidsopgørelsen

§ 7. Den præsterede arbejdstid opgøres således:

...

3. *Rejsetid* i forbindelse med tjenesterejser medregnes, dog højst med 13 timer pr. døgn.

4. *Rådighedstjeneste* i hjemmet medregnes med 1/3 og rådighedstjeneste på arbejdsstedet med 3/4.

...”

Det ovennævnte protokollat af 30. juni 2008 om arbejdstid for lærere og børnehaveklasselærere ved efterskoler mv. opretholder endvidere § 9 med følgende bestemmelse om kostskoletilsyn:

”Ved dagtjeneste mellem kl. 7.00 og kl. 23.00 medregnes den tid, hvor læreren har kostskoletilsyn, fuldt ud til som arbejdstimer.

Stk. 2. Ved rådighedstjeneste mellem kl. 23.00 og kl. 7.00 medregnes tiden med 1/3 af arbejdstimetallet, når læreren opholder sig i sit eget hjem, og med 3/4, når læreren har pligt til at tage natophold i vagtværelse på skolen.

...”

Til belysning af tidligere formuleringer i arbejdstidsaftalen for tjenestemænd i staten er fremlagt Bekendtgørelse nr. 4 af 7. januar 1936 om Almindelige Regler for Statens Tjenestemænd om Tjenestetid, ugentlig fridag og Overarbejde. Det anføres heri i punkt A 8 om rådighedstjeneste:

”Når Personale... i en del af Tjenestetiden må opholde sig på Tjenestestedet for at være til Raadighed, medregnes kun 2/3 af Rådighedstiden som Tjeneste. Tilsvarende Tjeneste i Hjemmet medregnes med 1/3 af Tiden,...”

Spørgsmålet om fortolkningen af § 7, stk. 4, er opstået i forbindelse med en tvist mellem Frie Skolers Lærerforening og ledelsen på Glamsdalens Idrætsefterskole om honoreringen af rådighedstjeneste i forbindelse med et lejrskoleophold i Italien. Under opholdet boede eleverne hos private familier, mens lærerne boede på hotel. Under opholdet havde lærerne på skift rådighedstjeneste efter den egentlige undervisnings ophør. Rådighedstjenesten var tilrettelagt på den måde, at en af lærerne havde en mobil vagttelefon, således at vedkommende kunne tilkaldes af eleverne. Den vagthavende lærer havde ikke pligt til at opholde sig på hotellet, men kunne frit disponere over sin tid, når blot læreren ved tilkald kunne komme til stede inden for rimelig tid.

Det var skoleledelsens opfattelse, at denne rådighedstjeneste ved opgørelsen af arbejdstid skulle medregnes med 1/3, svarende til rådighedstjeneste i hjemmet, mens Frie Skolers Lærerforening gjorde gældende, at tjenesten skulle medregnes med 3/4 som rådighedstjeneste på arbejdsstedet.

Forklaringer

Margith Nielsen har forklaret bl.a., at hun er konsulent i Lærernes Centralorganisation. Hun har deltaget i forhandlingerne om arbejdstidsreglerne for tjenestemænd igennem mange år, herunder også i 2005 og senest i 2008, hvor den gældende aftale om arbejdstid for tjenestemænd blev indgået. I 2005 var forhandlerne enige om at forenkle formuleringerne i arbejdstidsaftalen, således at aftalen blev mere forståelig. I den forbindelse indkaldte de bemærkninger fra en række skoler om, hvad der måtte give problemer. De blev ikke mødt med spørgsmål om fortolkningen af rådighedsforpligtelsen, herunder om hotelophold skulle anses som ophold i hjemmet. Spørgsmålet om muligheden for at anvende mobiltelefoner blev ikke drøftet. Parterne var jo enige om forståelsen. Indholdet af aftalens § 7, stk. 4, om rådighedstjeneste blev ikke drøftet. Det er en gammel bestemmelse. Begrundelsen for, at rådighedstjeneste i hjemmet giver 1/3 time og rådighedstjeneste på arbejdsstedet 3/4 timer, er forskellen i belastningen for medarbejderen. Ved rådighedstjeneste i hjemmet kan man deltage i familiens dagligliv og i private sociale forhold. Efter hendes opfattelse er hjem synonymt med bopæl. Rådighedstjeneste under ophold på hotel under en tjenesterejse må efter hendes opfattelse sidestilles med rådighedstjeneste på arbejdsstedet, idet medarbejderen er afskåret fra at deltage i den almindelige dagligdag i hjemmet.

Før ikrafttrædelsen af lov nr. 409 blev der typisk indgået lokalaftaler om rådighedsforpligtelsen, således at der kunne tages hensyn til de lokale forhold. Undervisning er noget specielt i forhold til tjenestemænds almindelige arbejdsvilkår. Dette er også baggrunden for, at lov nr. 409 bestemmer, at lærerne ikke er omfattet af – men følger – arbejdstidsaftalen.

Eva Hoff Sonne har forklaret bl.a., at hun er chefkonsulent i Finansministeriet. Hun har igennem mange år deltaget i de samme forhandlinger om arbejdstidsaftalen for tjenestemænd som Margith Nielsen. Aftalen om rådighedsforpligtelse henholdsvis i hjemmet og på arbejdsstedet har været uændret i mange år. Formuleringen ”hjemmet” stammer fra en tid, hvor den eneste mulighed for at kontakte en medarbejder uden for arbejdsstedet var i dennes hjem. Fortolkningen hjem/arbejdssted har aldrig været drøftet under forhandlingerne. Efter hendes opfattelse skal ”hjem” forstås som det,

der ikke er arbejdsstedet. Den teknologiske udvikling, herunder mobiltelefonen, har betydet, at medarbejderen i dag er langt friere stillet under rådighedsforpligtelse i "hjemmet", idet rådighedsforpligtelsen kan udøves uden at være bundet til bopælen, når blot medarbejderen kan kontaktes på mobiltelefonen og møde op inden for rimelig tid. Efter hendes opfattelse flyttes både hjem og arbejdssted på en tjenesterejse, idet hjemmet er, hvor medarbejderen er indkvarteret. Enten skal medarbejderen være, hvor arbejdsgiveren bestemmer det, dvs. på arbejdsstedet, eller hvor vedkommende selv råder over opholdsstedet, dvs. i "hjemmet". Dette har aldrig tidligere været problematiseret. Hun har troet, at der var enighed om, at "hjemmet" er residualen i forhold til "arbejdsstedet".

5. Parternes argumentation

Klager har til støtte for sin påstand anført bl.a., at begrebet "hjemmet" i § 7, stk. 4, i arbejdstidsaftalen skal forstås som bopæl, hvilket er i overensstemmelse med den sædvanlige sproglige betydning af ordet. Rådighedstjeneste i hjemmet omfatter derfor kun rådighedstjeneste, hvor medarbejderen har mulighed for at opholde sig på sin bopæl under rådighedstjenesten. Dette støttes af, at medarbejderen kun får medregnet 1/3 af tiden ved rådighedstjeneste i hjemmet mod 3/4 af tiden ved rådighedstjeneste på arbejdsstedet. Den væsentlig lavere medregning af timer i hjemmet modsvarer af, at det medfører en række fordele for medarbejderen at kunne opholde sig på bopælen under rådighedstjenesten. Medarbejderen vil således kunne deltage i de sociale og familiemæssige opgaver og begivenheder i hjemmet.

Det medfører ikke en udvidet forståelse af begrebet "hjemmet", at der siden indførelsen af reglerne om rådighedstjeneste er sket en teknologisk udvikling, således at det er blevet muligt at kontakte medarbejderen uafhængigt af, om medarbejderen opholder sig på sin bopæl. Den teknologiske udvikling har ikke ændret på de fordele, medarbejderen har ved at kunne opholde sig på bopælen under rådighedstjenesten. En sådan ændring af forståelsen af begrebet ville have forudsat, at Finansministeriet havde fremsat dette som et overenskomstkrav, og at parterne havde opnået enighed om forståelsen.

Rådighedstjeneste på en lejrskole skal derfor opgøres som rådighedstjeneste på arbejdsstedet uanset, om der er tale om rådighedstjeneste på hotel eller andre steder. Under en lejrskole er arbejdsstedet forlagt til stedet for lejrskolen. Rådighedstjeneste under et lejrskoleophold må anses som rådighedstjeneste fra et midlertidigt tjenestested, således som dette begreb kendes fra bl.a. Finansministeriets aftale om tjenesterejser. Det er herved uden betydning, om eleverne er indkvarteret samme sted som lærerne eller et andet sted. Tjenesterejser over 28 dage er omfattet af tjenesterejseaftalens kapitel 5 om udstationering. Det følger heraf, at der ved tjenesterejser under 28 dage ikke gælder særlige – for arbejdsgiveren gunstige – regler om, at hjemmet kan anses for forlagt til destinationen for tjenesterejsten.

Ud fra en ordlydsfortolkning har det endvidere formodningen imod sig, at rådighedstjeneste i hjemmet i arbejdstidsaftalens § 7's forstand skal forstås som rådighedstjeneste uden for arbejdspladsen.

Indklagede har til støtte for frifindelsespåstanden anført bl.a., at de to begreber ”i hjemmet” og ”på arbejdsstedet” i arbejdstidsaftalens § 7 skal forstås sådan, at den høje sats (3/4) anvendes, når den ansatte skal opholde sig på det af arbejdsgiveren anviste arbejdssted, mens den lave sats (1/3) anvendes i alle andre tilfælde. Ved rådighedstjeneste i hjemmet disponerer den ansatte frit over sin tid og over, hvilke aktiviteter, den ansatte deltager i. Den eneste begrænsning består i, at det skal være muligt at kontakte vedkommende, og at den ansatte skal kunne møde frem på arbejdsstedet inden for rimelig tid. Ved rådighedstjeneste på arbejdsstedet er den ansatte derimod forpligtet til at opholde sig på det sted, som arbejdsgiveren har anvist, og er dermed pålagt en særlig begrænsning i sine aktiviteter.

Arbejdstidsaftalens anvendelse af formuleringen ”i hjemmet” har rod i de historiske aftaler om tjenestemænds arbejdstid, og var begrundet i, at det tidligere kun var muligt at kontakte medarbejderen – enten ved fysisk fremmøde eller ved en fastnettelefon – hvis den ansatte befandt sig et på forhånd fastlagt sted, som normalt ville være den pågældendes bopæl. Den teknologiske udvikling har nu bevirket, at en medarbejder kan kontaktes, selvom vedkommende ikke befinder sig på sin bopæl. En arbejdsgiver har ingen særlig interesse i, at medarbejderen under rådighedstjenesten skal opholde sig på sin bopæl, når blot vedkommende kan kontaktes. ”I hjemmet” er derfor ensbetydende med ”uden for arbejdsstedet”.

En tjenesterejse indebærer en midlertidig flytning af såvel ”arbejdsstedet” som ”hjemmet”. Arbejdsstedet er under en tjenesterejse som f.eks. et lejrskoleophold de lokaliteter, hvor medarbejderen pålægges at udføre sine konkrete arbejdsopgaver, mens hjemmet er den indkvartering, som arbejdsgiveren stiller til rådighed på det midlertidige opholdssted. Tjenesterejsen indebærer i sig selv, at den ansatte i sin fritid er afskåret fra at kunne opholde sig på sin sædvanlige bopæl. Dette vil gøre sig gældende, uanset om medarbejderen har fri eller har rådighedstjeneste. Det er således ikke rådighedstjenesten, der afskærer den ansatte fra at kunne deltage i det sociale og familiemæssige liv i hjemmet, men tjenesterejsen som sådan. Tjenesterejseaftalen bidrager ikke til fortolkningen af arbejdstidsaftalen. Tjenesterejseaftalen regulerer dækningen af tjenestemænds merudgifter i forbindelse med tjenesterejser. Der er således tale om godtgørelse for faktisk afholdte udgifter og ikke en aftale om opgørelse af tjenestemænds arbejdstid i forbindelse med tjenesterejser.

6. Opmandens begrundelse og resultat

Efter ordlyden af § 7, stk. 4, i Aftale om tjenestetid for tjenestemænd i staten skelnes der mellem rådighedstjeneste ”i hjemmet” og rådighedstjeneste ”på arbejdsstedet”. Som anført af klager må formuleringen ”i hjemmet” efter en naturlig sproglig læsning mest nærliggende forstås som ”på bopælen”. Formuleringen ”på arbejdsstedet” må tilsvarende som anført af indklagede mest naturligt forstås som ophold på det af arbejdsgiveren anviste arbejdssted. Der er imidlertid efter opmandens opfattelse ikke efter ordlyden af § 7, stk. 4, taget udtrykkelig stilling til, hvorledes rådighedstjeneste skal medregnes til arbejdstiden i de tilfælde, hvor rådighedstjenesten skal udøves under en tjenesterejse, hvor den ansatte ikke kan opholde sig på sin bopæl, men hvor den pågældende ikke har pligt til at opholde sig på et af arbejdsgiveren anvist overnatningssted.

Formuleringen af bestemmelserne om rådighedstjeneste henholdsvis i hjemmet og på arbejdsstedet (tidligere ”på tjenestestedet”) har reelt været uændret siden 1930’erne, og det må lægges til grund, at spørgsmålet om, hvad der skal forstås ved ”i hjemmet” ikke har været forhandlet mellem overenskomstparterne, selv om den teknologiske udvikling har medført, at det er muligt at tilkalde en medarbejder, selv om denne ikke fysisk opholder sig på sin bopæl.

Ved vurderingen af, hvorledes bestemmelsen i § 7, stk. 4, skal fortolkes i forbindelse med tjenesterejser, lægger jeg vægt på, at en medarbejder, i det omfang vedkommende ikke er pålagt tjenstlige forpligtelser eller har rejsetid, anses for at have fri – og dermed ikke får løn for denne fritid.

På den anførte baggrund finder jeg, at bestemmelsen om arbejdstidsopførelsen i § 7, stk. 4, i forbindelse med tjenesterejser med rådighedstjeneste må fortolkes således, at rådighedstjenesten ved lejrskoleophold skal medregnes med 3/4, når medarbejderen skal opholde sig på det af arbejdsgiveren anviste opholdssted, og med 1/3, når medarbejderen selv kan disponere over sin tid og frit vælge, hvor den pågældende vil opholde sig, og således eksempelvis ikke er pålagt at opholde sig på det af arbejdsgiveren anviste hotel.

Jeg finder, at dette resultat støttes af formuleringen af bestemmelsen om kostskoletilsyn i § 9, stk. 2, i protokollat af 30. juni 2008 om arbejdstid for lærere og børnehaveklasselærere ved efterskoler mv., hvorefter rådighedstjeneste mellem kl. 23.00 og kl. 7.00 medregnes med 1/3 ved ophold i eget hjem, og med 3/4, når læreren har pligt til at tage natophold i vagtværelse på skolen.

Jeg tager herefter Moderniseringsstyrelsens frifindelsespåstand til følge.

Thi bestemmes:

Indklagede, Moderniseringsstyrelsen, frifindes.

Hver part skal bære egne sagsomkostninger og betaler halvdelen af opmandens honorar.

København, den 4. november 2015.

Jytte Scharling